

УДК 631.1

Нужна О.А., к.е.н., доцент

Тлущкевич Н.В., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБСЯГІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ З РОЗПОДІЛОМ ЇХ ЗА РОЗМІРАМИ

У статті розглянуто актуальні питання, пов'язані із дослідженням проблем здійснення ефективної діяльності з виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у сільському господарстві України. Проведено кількісну оцінку діяльності аграрних підприємств Волинської області за таким показником, як обсяг реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), і виявлено стійку тенденцію до зростання вказаного показника як для підприємств галузі загалом, так і з розподілом їх за розмірами. У структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області найбільшу питому вагу займають середні підприємства (64 % у 2018 році), відповідно питома вага малих підприємств складає у 2018 році 36 %, в тому числі питома вага мікропідприємств не перевищує 10 %.

Ключові слова: великі підприємства, малі підприємства, мікропідприємства, обсяг реалізованої продукції, середні підприємства, сільське господарство.

Nuzhna O., Tluchkevych N.

ANALYTICAL RESEARCH OF VOLUME OF PRODUCTION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF VOLYN REGION WITH DISTRIBUTION BY THE SIZES

The article deals with topical issues related to the research of problems of implementation of effective activity on production and sale of products (goods, works, services) in the agriculture of Ukraine. A quantitative assessment of the activity of agricultural enterprises of the Volyn region by such an indicator as the volume of sales of products (goods, works, services), and revealed a stable tendency for the increase of the specified indicator both for the enterprises of the industry as a whole, and with their distribution by size. Within the structure of sales volume (goods, works, services) of agricultural, forestry and fishery enterprises of Volyn region, the largest share is occupied by medium-sized enterprises (64 % in 2018), accordingly, the share of small enterprises is 36 % in 2018, including the share of micro-enterprises does not exceed 10 %.

Keywords: large enterprises, small enterprises, micro enterprises, volume of sold products, medium-sized enterprises, agriculture.

Нужная О.А., Тлущкевич Н.В.

АНАЛИТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ОБЪЕМОВ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОДУКЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ С РАСПРЕДЕЛЕНИЕМ ИХ ПО РАЗМЕРАМ

В статье рассмотрены актуальные вопросы, связанные с исследованием проблем осуществления эффективной деятельности по производству и реализации продукции (товаров, работ, услуг) в сельском хозяйстве Украины. Проведено количественную оценку деятельности аграрных предприятий Волинской области по такому показателю, как объем реализации продукции (товаров, работ, услуг), и обнаружено устойчивую тенденцию к росту указанного показателя как для предприятий отрасли в целом, так и с распределением их по размерам. В структуре объема реализованной продукции (товаров, работ, услуг) предприятий сельского, лесного и рыбного хозяйства Волинской области наибольший удельный вес занимают средние предприятия (64 % в 2018 году), в соответствии удельный вес малых предприятий составляет в 2018 году 36 %, в том числе удельный вес микропредприятий не превышает 10 %.

Ключевые слова: крупные предприятия, малые предприятия, микропредприятия, объем реализованной продукции, средние предприятия, сельское хозяйство.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В Україні сільське господарство є однією з провідних галузей економіки, оскільки виробляє продукти харчування для населення і забезпечує таким чином продовольчу безпеку країни, постачає сировину для виробництва для багатьох галузей промисловості, виробляє продукцію для експорту.

Отже, проблема здійснення ефективної діяльності з виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у сільському господарстві України є однією з найбільш важливих на сьогоднішній день. Тому вважаємо за доцільне кількісно оцінити обсяги реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) аграрних підприємств загалом і з розподілом їх за розмірами.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання щодо виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції досліджували вчені Бабич М. М. [1], Дієсперов В. С. [3], Жигало В. І., Барішевська І. В., Іванова А. С. [4], Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. [6], Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. [7], Олійник Т. Г., Куделя В. Л., Потапов І. С. [8], Прядко В. В., Юрій Е. О., Гуменюк М. М. [10] й ін.

Так, науковці досліджують проблеми забезпечення продовольчої безпеки в Україні [1], розглядають методика оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств за статистичними формами звітності [3], вивчають сутність виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та її правове регулювання [4], аналізують розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі в макроекономічному аспекті [6], визначають стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України [7], розглядають обсяги реалізації сільськогосподарської продукції як фактор впливу на цінові процеси на споживчому ринку та інвестиційну активність підприємств [8], обґрунтовують роль сільськогосподарських підприємств у розвитку сільських територій [10]. Однак, на нашу думку, подальшого дослідження потребує співставлення кількісних характеристик економічної діяльності в аграрній сфері, зокрема, вивчення в динаміці обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств загалом та з розподілом їх за розмірами.

Цілі статті. Метою даного дослідження є вивчення в динаміці обсягів реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області загалом і з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дослідимо діяльність сільськогосподарських підприємств Волинської області за таким показником як обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Аналіз проведемо для підприємств сільського, лісового і рибного господарства як загалом, так і з розподілом їх на великі, середні, малі та мікропідприємства.

В Україні класифікація підприємств за розміром (крім бюджетних установ) та відповідно їх віднесення до мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств до 1 січня 2018 року здійснювалась відповідно до Господарського кодексу України [3], а з 1 січня 2018 року здійснюється відповідно до Закону України від 05.10.2017 р. №2164-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень) [5].

Дані про обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах Волинської області, які функціонують у сільському, лісовому і рибному господарстві, за 2010 рік і 2015-2018 роки подано в таблиці 1.

Зазначимо, що у сільському, лісовому і рибному господарстві Волинської області протягом досліджуваного періоду немає великих підприємств, діяльність здійснюють лише середні та малі підприємства, в тому числі мікропідприємства.

Таблиця 1

Динаміка обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області з розподілом за розмірами

Рік	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн.				
	всього	у тому числі			
		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
2010	1428,7	-	1139,8	288,9	145,0
2015	5511,9	-	4107,2	1404,7	360,9
2016	6381,8	-	4547,2	1834,6	571,3
2017	8478,9	-	5919,2	2559,7	814,4
2018	9981,2	-	6412,8	3568,4	931,3

Джерело: дані Волинського обласного управління статистики [9]

Протягом досліджуваного періоду, за даними таблиці 1, спостерігаємо зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області (рис. 1).

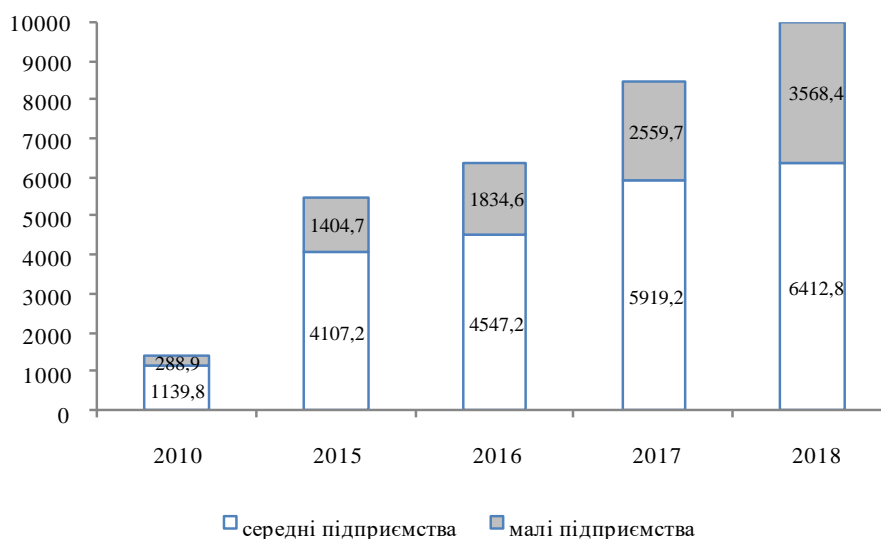

Рис. 1. Динаміка обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області з розподілом за розмірами у 2010 і 2015-2018 роках, млн. грн.

Так, у 2015 році порівняно з 2010 роком обсяг реалізованої продукції на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області зріс на 4083,2 млн. грн. (285,8%) за рахунок зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на середніх підприємств на 2967,4 млн. грн. (260,34%) і на малих підприємств на 1115,8 млн. грн. (386,22%). В тому числі обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на мікропідприємствах зріс на 215,9 млн. грн. (148,90%).

У 2016 році порівняно з 2015 роком обсяг реалізованої продукції на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області зріс на 869,9 млн. грн. (15,78%) за рахунок зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на середніх підприємств на 440 млн. грн. (10,71%) і на малих підприємств на 429,9 млн. грн. (30,60%). В тому числі обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на мікропідприємствах зріс на 210,4 млн. грн. (58,30%)

У 2017 році порівняно з 2016 роком обсяг реалізованої на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області зріс на 2097,1 млн. грн.

(32,86%) за рахунок зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на середніх підприємств на 1372 млн. грн. (30,17%) і на малих підприємств на 725,1 млн. грн. (39,52%). В тому числі обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на мікропідприємствах зріс на 243,1 млн. грн. (42,55%).

У 2018 році порівняно з 2017 роком обсяг реалізованої продукції на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області зріс на 1502,3 млн. грн. (17,72%) за рахунок зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на середніх підприємств на 493,6 млн. грн. (8,34%) і на малих підприємств на 1008,7 млн. грн. (39,41%). В тому числі обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на мікропідприємствах зріс на 116,9 млн. грн. (14,35%)

Загалом протягом 2010-2018 років обсяг реалізованої продукції на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області зріс на 8552,5 млн. грн. (у 7,0 рази) за рахунок зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на середніх підприємствах на 5273,0 млн. грн. (у 5,6 рази) і на малих підприємствах на 3279,5 млн. грн. (у 12,4 рази). В тому числі обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на мікропідприємствах зріс на 786,3 млн. грн. (у 6,4 рази).

Графічно обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області з розподілом за розмірами за 2010 і 2015-2018 роки подано на рис. 2.

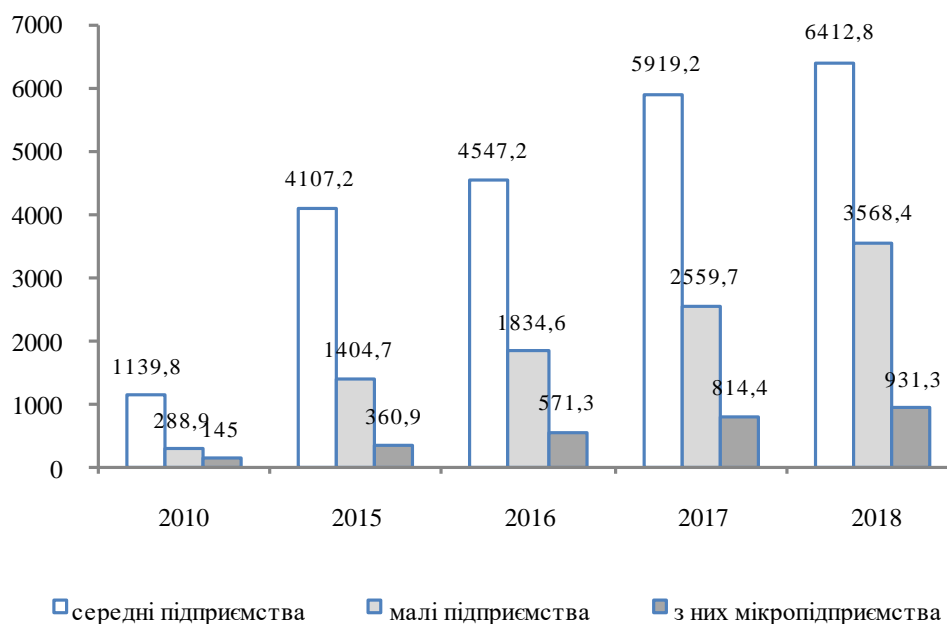

Рис. 2. Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області з розподілом за розмірами у 2010 і 2015-2018 роках, млн. грн.

Структура обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області за їх розмірами за 2010 рік і 2015-2018 роки подана в таблиці 2 і графічно на рис. 3.

Найбільшу питому вагу у структурі обсягу реалізованої продукції підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області займають середні підприємства – понад 2/3. Однак протягом досліджуваного періоду цей показник поступово зменшується від 79,78% у 2010 році до 64,25% у 2018 році або на 15,53 пункти структури.

Таблиця 2

Структура обсягу реалізованої продукції на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області з розподілом за розмірами

Рік	Питома вага, %				
	всього	у тому числі			
		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
2010	100	-	79,78	20,22	10,15
2015	100	-	74,52	25,48	6,55
2016	100	-	71,25	28,75	8,95
2017	100	-	69,81	30,19	9,61
2018	100	-	64,25	35,75	9,33

Джерело: розрахунки автора за даними Волинського обласного управління статистики [9]

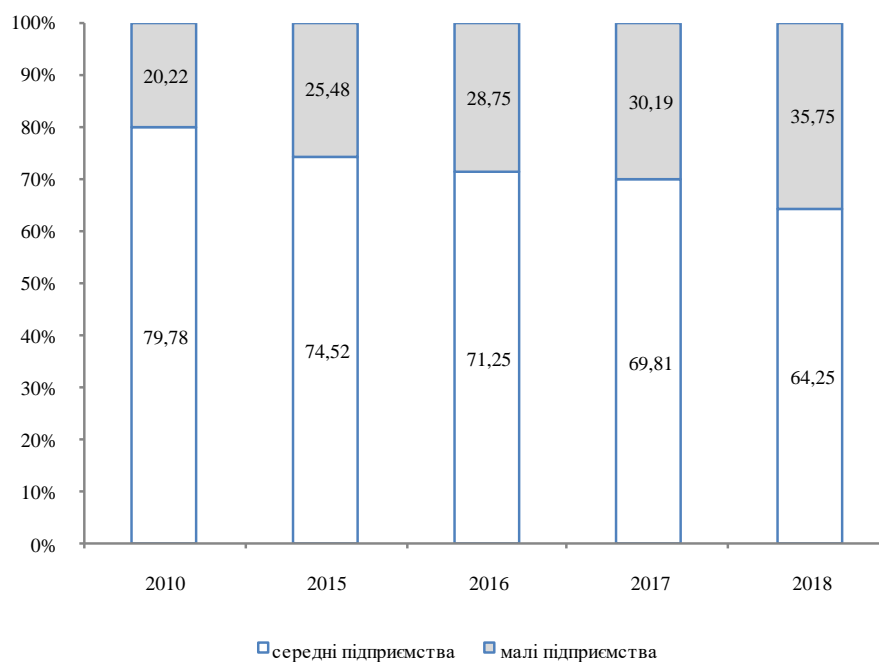

Рис. 3. Структура обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області з розподілом за розмірами у 2010 і 2015-2018 роках, %

Відповідно питома вага малих підприємств у структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області поступово зростає від 20,22% у 2010 році до 35,75% у 2018 році або на 15,53 пунктів структури. Питома вага мікропідприємств в структурі обсягу реалізованої продукції підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області у 2010 році була досить значною (10,15%), а протягом 2015-2018 років вона поступово зростає від 6,55% до 9,33% або на 2,78 пунктів структури.

Висновки. Дослідження в динаміці обсягів реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області показало стійку тенденцію до зростання показника як для підприємств галузі загалом, так і з розподілом їх за розмірами. У структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області найбільшу питому вагу займають середні підприємства, однак їх питома вага поступово зменшується від 79,78% у 2010 році до 64,25% у 2017 році або на 15,53 пункти структури. Відповідно питома вага малих підприємств у структурі обсягу реалізованої

продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області поступово зростає від 20,22% у 2010 році до 35,75% у 2018 році. Питома вага мікропідприємств у структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств сільського, лісового і рибного господарства Волинської області у 2015-2018 роках не перевищує 10%.

Список бібліографічного опису:

1. Бабич М. М. Проблеми забезпечення продовольчої безпеки в Україні. *Агросвіт*. 2017. № 3. С. 32-39.
2. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №436-IV із змінами та доповненнями №1070-VI(1070-17) від 05.03.2009р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
3. Дієсперов В. С. Оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств за статистичними формами звітності. *Економіка АПК*. 2009. №9. С. 68-73.
4. Жигало В. І., Баришевська І. В., Іванова А. С. Сутність виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та її правове регулювання. *Modern Economics*. 2018. №11. С. 72-78.
5. Закон України від 05.10.2017 р. №2164-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>.
6. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Супрун О. М. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Сер.: Економіка. Вип. 1(49). Т. 2. С. 32-37.
7. Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 37-48.
8. Олійник Т. Г., Куделя В. Л., Потапов І. С. Обсяги реалізації сільськогосподарської продукції як фактор впливу на цінові процеси на споживчому ринку та інвестиційну активність підприємств. *Агросвіт*. 2017. № 23. С. 50-57.
9. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.
10. Прядко В. В., Юрій Е. О., Гуменюк М. М. Роль сільськогосподарських підприємств у розвитку сільських територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Розвиток сільських територій та аграрного сектору економіки. 2015. Вип. 6 (116). С. 114-118.

References

1. Babych, M.M. (2017). Problemy zabezpechennia prodovol'choi bezpeky v Ukraini [The problems of ensuring of food security in Ukraine]. *Ahrosvit – Agrosvit*, 3, 32-39. [in Ukrainian].
2. Supreme Council of Ukraine (2003). *Hospodarskyi Kodeks Ukrainy* [Economic Code of Ukraine]. Law of Ukraine, adopted on 2003, January 16, 436-IV, with changes and additions, adopted on 2009, March 5, 1070-VI(1070-17). Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>. [in Ukrainian].
3. Diiesperov, V.S. (2009) Otsinka diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv za statystychnymy formamy zvitnosti [Estimation of activity of agricultural enterprises on statistical reporting forms]. *Ekonomika APK – Economy of APC*, 9, 68-73. [in Ukrainian].
4. Zhyhalo, V.I., & Baryshevska, I.V. & Ivanova, A.S. (2018) Sutnist vyrobnycho-hospodarskoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv ta yii pravove rehuliuвання [The essence of production and economic activity of agricultural enterprises and its legal regulation]. *Modern Economics – Modern Economics*, 11, 72-78. [in Ukrainian].
5. Supreme Council of Ukraine (2017). Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro bukhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini» (shchodo udoskonalennia deiakykh polozhen) [On Amendments to the Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine» (regarding the improvement of some provisions)]. Law of Ukraine, adopted on 2017, October 5, 2164-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>. [in Ukrainian].
6. Malik, M.Y., & Shpykuliak, O.H., & Suprun, O.M. (2017). Rozvytok pidpriemnytskoi diialnosti v aharnomu sektori: makroekonomichnyi aspekt [Development of Entrepreneurship in the Agrarian Sector: Macroeconomic Aspect]. In *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu* [Scientific herald of Uzhgorod University] Seriya Ekonomika [Series Economics]: Vol. 1(49), T. 2. (pp. 32-37). [in Ukrainian].
7. Mesel-Veseliak, V.Ya., & Fedorov, M.M. (2016) Stratehichni napriamy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Strategic lines of development of the agrarian sector of economy of Ukraine]. *Ekonomika APK – Economy of APC*, 6, 37-48. [in Ukrainian].
8. Oliinyk, T.H., & Kudelia, V.L., & Potapov, I.S. (2017) Obsiah realizatsii silskohospodarskoi produktsii yak faktor vplyvu na tsinovi protsesy na spozhyvchomu rynku ta investytsiynu aktyvnist pidpriemstv [Volumes of sales of agricultural products as a factor of influence on price processes on the consumer market and investment activity of enterprises]. *Ahrosvit – Agrosvit*, 23, 50-57. [in Ukrainian].
9. Ofitsiyniy veb-sait Holovnoho upravlinnia statystyky u Volynskii oblasti [The official website of the Main Department of Statistics in the Volyn region]. Retrieved from <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
10. Priadko, V.V., & Yurii, E.O., & Humeniuk, M.M. (2015) Rol silskohospodarskykh pidpriemstv u rozvytku silskykh terytorii [Role of agricultural enterprises in rural development]. In *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy* [SocioEconomic Problems of the Modern Period of Ukraine]: Vol. 6 (116). Rozvytok silskykh terytorii ta ahrarnoho sektoru ekonomiky [Development of rural territories and agricultural sector of economy] (pp. 114-118). [in Ukrainian].

Рецензент д.е.н., професор Ковальська Л.Л.